

kokban faragtatnak ki. A **Sóska Borbolya** (*Berberis vulgaris*) fája a legjobb gereblye fogakat adván, e célra nagyon kerestetik.

A **Tölgy, Szil és Nyír** fája a műfaragóknál vagy nagyon csekély mértékű vagy épen semminémű alkalmazást nem talál.

A bajor kormány felfogván mily nagy jelentőséggel bír a műfaragás a különben szegény Berchtesgaden és vidékére, annak tökéletesbülését minden módon elősegíteni törekedik, mit az is eléggé bizonyít hogy újabb időben Berchtesgadenben egy rajziskola állított fel, melynek látogatása és használata a berchtesgadeni mestereknek és fiaiknak díj mentesen engedtetik meg. — Az ott alkalmazásban levő tanítónak nem csak kötelessége tanonczeit a rajzban, mintázásban, faragás és esztergályozásban a meghatározott órákban elméletileg és gyakorlatilag oktatni, hanem feladatává tétetik az is, hogy a mestereket, nevezetesen a faragókat és esztergályosokat műhelyeikben felkeresse és gyártmányaik hibáira, úgy az alak mint a festék izletteljes használatára nézve figyelmessé tegye, végre czélszerű eszközök és más nemű javítások alkalmazásában oktatólag és felvilágosítólag segítse.

Sipéki **Balás Árpád.**

Biharmegye erdőségeinek rövid leírása.

(Vége.)

Az Élesdi uradalom.

E megyének keletfelé eső részében, a Kolosvárra vezető országut, és Sebeskőrös mentében terjed el az Élesdi uradalom gróf Batthyáni Arthur birtoka.

Közép hegyeken s magas bérceken fekvő erdőségei tölgy, bikk, cser és fenyő fát tartalmaznak, s együtt 24815 holdon terülnek el.

Áll ezen uradalom egy mezőváros és hét faluból u. m. Élesd, Pestes, Tinód, Ősi, Brátka, Dámos, Csernoháza és Feketepatakból,

Dámoson és Csernoházán a bikkes erdő szurkos és jegenye fenyűvel elegyes.

A Pesti határban láthatók a Solyomkő őseredetű vár romjai. — Ugyan itt létezik egy üveghuta is, melynek rakhelye N. Várad. — Ezen erdők mikénti kezelésére vonatkozó adatokat az uradalmi tisztségtől többszöri megkeresésem után sem nyerhetvén meg, kéntelen vagyok annak bővebb leírásától elállani. —

Réz- és Laksági erdők.

A Lugos-Élesdi urodalommal, úgy a Báródság, s Kraszna megyével határos, s *Réz* név alatt ismeretes erdőségek, több magán birtokosok tulajdona, közép hegyeken, s magasabb bérceken terülven el, együtt 30070 catastralis holdat foglal el. — Ennek lábánál fekszik az úgynevezett *Lakság*, melynek erdőségei szinte középhegyeken fekvően, s több magán birtokot képezvén, együtt 12840 holdat foglalnak magokban.

A Réz hegységéből a Kraszna megyei oldalon fakad a Berettyó, Bisztra, és Gyepes folyó, s mindenik északnyugotnak tartva, s Terebes, és Sz. Jóbnál egyesülve nagyobb tért fut be.

A Lakság Corvin Mátyás korán innen Havasalföldről népesített meg, s Maria Theresia koráig szét szórt hegyi lakókból állván, ekkor huzatott össze, s jelenleg több helységekbe áll.

Uralgó fanemei mind a két erdőttestnek a bikk és cser, tölgy gyertyán és nyírfával elegyítve, melyek közt a Berettyó folyó mellékén lévők a legjobb makktermők, és igen jó épületi fával bővelkednek.

Jó állapotban lévőknek ezen erdők átaljában nem mondhatók, mert kisebb nagyobb mértékben a százados hanyag kezelést szenvedik, s egy része zárgondnokság, nagyobb része azonban magán birtokosok felügyelete alatt állván, szakember s tudomány hiányában, s gyenge felügyelet mellett a közös féktelen gazdálkodásnak vannak kitéve.

Azonban valamint mindenben, úgy itt is van kivétel; nevezetesen a Liebig János tulajdonához tartozó Fekete és Középesi erdő; a Sásteleki, Mieskei közbirtokossági; Verzár és Baromlaci gróf Zichy; — a Mölki apátság birtokában lévő Margitai és Sáncki; — úgy a Laksági erdőségek legnagyobb része gróf Blomme tulajdona, szakértő erdőszők felügyelete alatt levén, részben jó állapotban vannak, részben javulásnak indulnak.

A Réz hegység felső részében van egy első rendű, virágzó állapotban lévő üveghuta, Liebig János tulajdona, melynek gyártmánya a csehországi üveggel vetélkedik, s egy igazgató, két hutai hivatalnok, orvos, postakezelő, egy főerdész, és egy gazdasági tisztel ellátva.

A hutához tartozó 5100 holdnyi erdőség 60 éves fordában kezeltetik, s az egy évre esendő tér a huta szükségére használtatik fel. — Egy ölnök vágásáért 50—60 kr. fizettetik, szállításáért pedig a hely távolságához képest 60 krtól 1 ftig.

Az erdőben létező üres térek fa iskolának használtatnak, s az itt nevelt fenyő csemeték a vágás kitarakítása után ültetnek át.

Ezen Fekete erdő nevet viselő Huta a Várad-Kolosvári országutban fekvő Élesd mezővárosával 3 mértföldnyire, a legjobb, s mindenütt a hegy jobb oldalán vezetett uttal van összekötve, s felsőbb rendelet folytán a közmunka név alatt kiszolgáltatott gyalog, és szekeres napszámokon kívül 126000 ftba került.

Fávali kereskedés a Réz és Laksághoz tartozó erdőkben csak annyiban létezik, hogy a lakosok a Margitai piacra tölgygerendákat, dongát s tűzifát hordanak s az efélékkel üzletüket az Érmellékére s Debreczenre is kiterjesztik — a Margitai timárok pedig a Tóti erdőben tölgyfa — csert hántanak, s öléért 3 ftot fizetnek.

A Bodonosi pataokban kövesült fák léteznek a Laksági hegységekben pedig kagyló telepek láthatók. — Ugyan itt barna köszén és föld-szurok nagy kiterjedésben használatlanul létezik.

Pecze Sz. Mártoni uradalom.

A N. Váradi d. Püsköpség uradalma közt a Belényesre s Erdélybe vezető országutól jobbra balra terülnek el a nevezett Prépostság erdőségei, s együtt 3682 holdat foglalnak el.

Fa nemei tölgy, cser, bikk és gyertyán. — Éghajlata szelid, talaja jó, s e fanemeknek kedvező. — Sajnos azonban, hogy miután e vidék lakosai naggyobbára mészégetéssel foglalkoznak, s az erdőre kevés gond fordittatik, néhány állabok kivételével pusztulásnak indulnak. Volt alkalmam e felől a mult tavaszon meggyőződni, midőn az urbéri rendezés foganatba vételével a faizás meghatározása tekintetéből 3 helység erdejét vevén becsü alá egy egyholdon szorosán véve egyre másra 13 ölet találtam. — Eme foglalkozásom alkalmával egy lényeges hibát is találtam, mely a vágás elrendezése, s kijelölésére vonatkozik. — Ugyan is a vágás nem a hegy tetőről le a völgyfelé, hanem ellenkezőleg a völgyből felfelé vitetik, miből természetesen következik, hogy az ölfa lefelé szállítván a már letarolt vágáson át szállítatik, s a többajtások egész nyáron át marha és szekér által gázoltatván, semmivé tétetnek.

Ezen urodalomhoz tartozik a *Felix bánya* nevezet alatt ismeretes meleg fürdő, mely regényes fekvése miatt nyáron át sok idegen urak, főleg pedig mezőségi lakosok által látogattatik, s köszvény ellen használtatik.

Van Bihar megyének kelet felé eső részében a kolosvári országut és sebes Körös mentében egy nemesi kerületete, melynek neve Báródság.

Áll ezen kerület Nagy-Báród, Kis-Báród, Reznye, Korniczal, Cséklye, Nagypatak és Körös-Jopa helységekből.

Határai kelet és nyugatról a Révi, délről az Élesdi uradalom, s északról Kraszna megye több helységeinek erdőségei.

Uralgó fa nemei közt első helyen áll a bikk, ezt követi a tölgy, cser és kevés juhar gyertyánfával elegyítve.

Az ezen kerülethez tartozó erdőségek 9559 csatastralis holdat foglalnak magokban; s jelenleg, miután ezen kerület régibb sőt korábbi időkben is közigazgatási tekintetben kapitányság alatt állott, mi a m. k. Cancellaria által későbbben megszüntetvén, felügyelői személyzettel láttatott el, s a közös erdőség feletti felügyelettel az inspector bízott meg, ki mind a fának mérsékelt használatát, mind a kihágások fékezését gyakorolja, s eszközli.

Rendes vágások itt nem léteznek s a kerületen kívül lakó birtokosoknak a fát saját szükségökre ki vinni tilos, ellenben a benn lakók azt szabadabban használják, s nyír és égerfa lécekkel, valamint égerfa kéreggel a meghatározott díj lefizetése mellett kereskednek.

Az 1824-ik évi vizsgálat alkalmával a fának újabbi felnövésére 60 év határoztatott, azonban miként lehessék ezt a vágások hiányában alkalmazni? meg nem foghatom. — Ölfá csekély számmal vágatik, s egy öl vágásáért 60—80 kr. fizettetik.

Eme kerület délkeleti részében nagy kiterjedésű barna, és legjobb minőségű szürke kőszéntetep létezik. — Találtatik itt a többi hegyeket magasságban felül muló Magura oldalában a Boitza hegyek közt pusztán hagyott régi bányákban réz, ezüst, kevés arany és ólom, fehér agyag, s a föld felületén nagy mennyiségű vaskő. — Mikor és mely időben állottak ezen ércbányák mivelés alatt, azt meghatározni nem lehet, mivel 1711-ik évben, midőn a sólyomkői várkapitányság, melytől e nemesi kerület függött, eltörültetett, s az ottan tartatni sokott iratok eltűntek.

E kerület lakosai több családból állanak u. m. Venter, Kuk, Kába, Kakucsi, Czipеле és Jopai, kik a tisztujítás, s követ választások alkalmával nem csekély befolyásu, s gyakran döntő szerepet viseltek.

Szabad királyi Debreczen városa erdőségének leírása.

Debreczen városa Bihar megyének északi részében fekszik, s 11 tagban levő tölgy erdőségei, melyek Nagyerdő, Apafa, Monostor, Savóskút, Ohat, külső és belső Gút, Pacz, Bánk, Haláp, Fancsika és Nagy-Csere név alatt ismeretesebb 21051 catastralis holdat foglalnak el.

A nevezett 11 erdő test között létező, s 22912 holdból álló tisztás téreket cserekaszáló név alatt a polgárok örök birtoklási joggal bizonyos kötelezettség mellett szántó földnek, kaszálónak és legelőnek használják.

A Nagyerdő 120 a Savóskút 16 a többi pedig 48 éves fordá mellett kezelteik.

Vágatik évenként 13000 öl szinfa 1 ftal, galyfa 800—900 öl, melyért 28 kr. ugy szinte 500—1000 darab épületi szálfa, melyek ledöntéséért 10 kr. fizettetik, egy ölnök erdőbeli ára 5 ft. 50 kr.

A fennálló szokásnál fogva a polgárok minden 20 ft. adó után két forint váltság díj lefizetése mellett 1 öl gömbölyű, vagy botfában részesitetnek, minek maximuma 10 öl, s bár mennyi legyen is adója, ennél több nem adatik, — s ez polgári illetőégnek nevezteik; az apró s a vágásban szerte széjel heverő galyakat *tőremóra* név alatt lószám utáni fizetés mellett a város előjárói adják el.

Tímárfa az itteni erdőkben soha sem vágatott, egyedül 1862 és 1863-ik évben használtatott e célra az Apafai erdőrész, hol is egy ölfának kerge 5 forinttal fizettetett.

Az erdőbeli tiszta évi jövedelem középszámitással 30000 ftra tehető.

Tenyésztések mind makkvetés, mind ültetések által a nagy erdőn levő terjedelmes faiskolákból tétetnek, — a régibb tölgy és ákác ültőnczök több ezrei diszlenek, azonban a mult két évi aszály a különben is sovány homokos talajban mind ezekre, mind a makkvetésekre kártékonyan hatott.

A nagy erdőben létezik egy gőzfürdő, mely a Debreczeni polgároknak tavasztól őszig kedves mulató helyül szolgál.

Makk és gubacs-termés itt ritkán áll elé, s kivételes időjárásban csak minden tizedik évre tehető, s a termő éveken a polgárok Nov. 1-ső napjától sertéseiket az erdőbe hajtván darabjától 10 kr. fizetnek.

Épületi és szerszámfa az itteni erdőkben bőven találhatók s a vágásból adatik el. — Úgy szinte készítettnek száraz malmok, kölyük, szekerek s egyebek.

A Sámsoni határban levő Savóskuti erdő csak most vétetett vágás alá, annak idejében vargacsernek használandó.

Az erdők kormányát az erdőmester viszi, s a kezelést az e végre felállított 4 erdőszszel, a felügyeletet pedig 36 erdő-véd által eszközli.

A leirtakon kívül vannak még Bihar megyében szét szórva néhány uradalmi, s magán birtokosok erdőségei, melyek közül a Székelyhidi, Diószegi és Létai uradalombeliek rendes kezelés alatt állván jó karban tartatnak, s együtt 117626 holdnyi tért foglalnak el, leírásuk azonban adatok hiányában nem telyesíttethetik.

Ezen megye összes erdőségei tehát 570393 holdat tesznek.

Verner Sebestyén

káptalani erdőmester.